

**НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА З ПРИРОДОЗНАВСТВА
І КРАЄЗНАВСТВА –ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІЙ ВЧИТЕЛІВ**

Л.І. Прокопенко, старший викладач кафедри природничих дисциплін
Комунальній заклад « Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської областної ради
e-mail: prokopenko.li1955@gmail.com

Анотація: Навчальна практика з природознавства і краєзнавства спрямована на підготовку високо кваліфікованих фахівців в галузі освіти для розв'язання сучасних завдань початкової освіти, здатних навчати і виховувати молоде покоління відповідно вимогам суспільства; проводити природоохоронну роботу, самостійні спостереження, практичні дослідження, аналізувати природні явища, узагальнювати і систематизувати результати спостережень.

Ключеві слова: навчальна практика, природознавство, краєзнавство, екологія, світ рослин, світ тварин.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження державного стандарту початкової освіти» (від 21.02.2018р.) вказано, що метою природничої освітньої галузі є формування компетентностей в галузі природничих і екологічних наук та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь на способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, встановлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку.

Навчальні плани Комунального закладу « Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської областної ради передбачають проведено навчальної практики з природознавства та краєзнавства. Програма практики укладена відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [2], «Положення про проведення педагогічної практики студентів Комунального

закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради» та Типової програми «Навчальна практика з природознавства і краєзнавства» затвердженої кафедрою природничих дисциплін (протокол №1 від 28 серпня 2018 року).

Цей вид практики є важливою складовою ланкою у процесі підготовки майбутніх вчителів. Очікувані результати дослідницької діяльності здобувачів освіти з природознавства і краєзнавства полягають у самостійному виконанні дослідження тієї чи іншої проблеми, яка відповідає науковим принципам, має певну структуру, містить власні дослідження, висновки, рекомендації [9, с. 4].

Навчальна практика з природознавства і краєзнавства спрямована на покращання професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Здобувачі освіти під час практичної діяльності знайомляться з основною методикою польових досліджень, вчать вести щоденники спостережень, фотографувати живі об'єкти, брати участь в конкретних природоохоронних заходах, використовувати найпростіші прийоми орієнтування на місцевості, закріплюють знання з техніки безпеки під час проведення екскурсії в природу, набувають навичок самостійної навчально-дослідної роботи.

Специфіка практики полягає в тому, що під час її проходження у здобувачів освіти є можливість спостерігати природні об'єкти, процеси, явища у динаміці. Особливістю даного виду практики є те, що вона розрахована на проведення в умовах великого міста і з використанням різноманітних базових об'єктів.

Основні завдання практики з природознавства і краєзнавства дозволяють здобувачам вищої освіти :

- узагальнити і закріпити на практиці набуті теоретичні знання з землезнавства, ботаніки, зоології, екології, краєзнавства;
- ознайомити студентів з основними формами, віковими і сезонними змінами рослин, способами розмноження і розповсюдження залежно від екологічних умов, показати взаємозв'язки у біогеоценозах;
- навчити студентів розпізнавати тварин, вміти визначати їх в природі по

слідах життєдіяльності, проводити дослідження по з'ясуванню чисельності, поведінкових реакцій, проведення заходів по охороні і збереженню їх в природі;

- прищеплювати студентам любов до природи та дбайливе ставлення до неї;
- озброїти майбутніх фахівців та вихователів необхідними знаннями і навичками для ефективної роботи у навчальних закладах;
- закріпити навички орієнтування на місцевості,
- навчити майбутніх фахівців проводити систематичні спостереження за погодою, користуватися метеорологічними приладами, оформлювати результати спостережень;
- дотримуватись правил проведення фенологічних спостережень в природі;
- навчити майбутніх фахівців проводити спостереження за рослинами в природних середовищах, фіксувати і узагальнювати результати спостережень;
- навчити студентів візуально розрізняти та описувати найбільш характерні для даного регіону види рослин (дикорослих і культивованих) і тварин;
- засвоїти основи геоботанічного опису ділянки рослинності;
- оволодіти навичками гербаризації і колекціонування рослин;
- оволодіти основами охорони рослинного і тваринного світу.

Основні форми роботи : екскурсії, практичні роботи, обробка зібраного матеріалу, самостійні спостереження, самостійні роботи та фіксування всіх форм роботи з навчальної практики у зошитах з природознавства і красзнавства.

Завдання для самостійної роботи подаються на короткий термін і для його виконання потрібно опрацювати додаткову та довідкову літературу, систематизувати матеріал, скласти опорно-логічні схеми, виконати малюнки, відзняти фотоматеріали [1].

Після проведення екскурсії студенти роблять записи у щоденниках практики, заповнюють таблиці. Під час екскурсії студенти збирають об'єкти неживої та живої природи, натуральні об'єкти для гербарію, колекції, об'єкти, які занесені до Червоної книги вивчаються і фіксуються на планах екологічних стежок.

Районом навчальної практики з природознавства і краєзнавства є природні комплекси Харківської області, лісопаркова зона парку та сквери міста Харкова, експонати ботанічного саду, музею природи, музею води, зоопарк.

Характеристика району практики розкривається поетапно, відповідно до змісту тем (клімат, рельєф, мінеральні та земельні ресурси, водні ресурси, рослинний і тваринний світ, антропогенний вплив, охорона природи). Велика увага приділяється з'ясуванню причин виникнення екологічних проблем рідного краю, розробці екологічних стежок, ознайомленню з видами рослин і тварин Харківської області, які потребують охорони.

Значне місце в програмі практики займає розділ «Ознайомлення з сезонними змінами в житті рослин і тварин». В ході занять студенти ознайомлюються з осінніми, зимовими, весняними явищами в природі, проводять самостійні спостереження за ними, виконують завдання, передбачені в посібнику «Щоденником навчальної практики з природознавства і краєзнавства».

Розділ програми практики «Тваринний світ України та Харківської області» допомагає поглибити, узагальнити, систематизувати знання про різноманітність тваринного світу України та Харківської області, виховувати бережливе ставлення до природи, гордість за природні ресурси нашої Батьківщини, розвивати спостережливість, вміння узагальнювати і систематизувати теоретичні знання під час екскурсії в залах музею природи Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна.

Під час характеристики біогеоценозів районів практики студенти знайомляться з різноманітним рослинним світом та окремими представниками тваринного світу лісу, луків, поля, водоймищ, боліт району практики. Значне місце займає екскурсія до ботанічного саду Харківського національного

університету імені В.Н. Каразіна. де студенти знайомляться з рослинним світом населених пунктів та лікарськими рослинами.

Отже, навчальна практика з природознавства і краєзнавства є ефективним засобом підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців, сприяє позитивній мотивації до вивчення природи і використанню набутих знань у процесі педагогічної діяльності. Правильно організована робота над програмним матеріалом дає можливість систематизувати й удосконалювати знання, підвищувати професійні навички здійснювати самооцінку знань здобувачами вищої освіти.

Ознайомлення з методиками проведення фенологічних спостережень, досліджень в природі, різноманітними екскурсіями, обробкою матеріалів екскурсій покращують ґрунтовне засвоєння знань студентами програмного матеріалу, позитивно впливають на формування в майбутніх фахівців освіти комунікативних, перцептивних та інших видів умінь, необхідних в педагогічній діяльності, озброює навичками проведення заходів, спрямованих на екологічне та патріотичне виховання підростаючої молоді.

Систематична робота на заняттях та своєчасне самостійне опрацювання програмного матеріалу забезпечать успішне оволодіння матеріалом та поліпшить здійснення індивідуального підходу до кожного студента.

За результатами навчальної практики з природознавства і краєзнавства здобувачі освіти мають сформовані програмні результати навчання: інтегральні, загальні, спеціальні (фахові, предметні) компетентності.

Список використаних джерел

1. Білявська Л. О. Організація самостійної роботи студентів під час проведення фахової практики / Л. О. Білявська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 4. – С. 39–44.
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] : від

01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n153>. – Назва з екрана.

3. Марчишин С.М. Ботаніка : навч.-польова практика / С. М. Марчишин, Р. Є. Нечай, М. І. Шанайда. – Тернопіль : ТДМУ, 2006. – 200 с.
4. Молчанюк О. В. Ціннісне ставлення до природи майбутнього вчителя біології : спецкурс / О. В. Молчанюк. – Харків, 2018. – 38 с.
5. Розв'язання екологічних проблем рідного краю в ході розробки пізнавальних маршрутів у природу при проведенні практики з природознавства і краєзнавства / О. В. Молчанюк, В. А. Тетьоркіна, Л. І. Прокопенко, С. М. Погорелова, С. В. Лапшина // Екологічна та техногенна безпека населених пунктів України. Проблеми утилізації та видалення побутових та промислових відходів (еколого-соціальні, технічні та правові проблеми) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4-6 жовт. 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 150–154.
6. Токарский В. А. Зоология позвоночных : учеб. для биол. и зооветеринар. спец. / В. А. Токарский, М. А. Елисеевская. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2005. – 460 с.
7. Червона книга України. Тваринний світ / під заг. ред. М. М. Щербака. – Київ : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1994. – 464 с.
8. Червона книга України. Рослинний світ / під заг. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – Київ : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1996. – 608 с.
9. Харківська А. А. Щоденник навчальної практики з природознавства і краєзнавства. / А. А. Харківська, О. О.Пальчик, Л. І. Прокопенко, В. А. Тетьоркіна. – Харьков : ХГПА, 2020. – 129 с.

References

1. Bilyavska L.O. (2011) Organizacia samostiynoi roboti studentiv pid chas provedennia fahovoi practiki [Organization of independent robotics for students during an hour of practical training] Science Notes of the Ternopil National Pedagogical University of Volodymyr Hnatiuk. Ser. : Pedagogy. - Ternopil, No. 4. 39–44.
2. Zakon Ukraini pro vuschu osvitu (2014) [The Law of Ukraine " About

higher education"]. [Electronic resource]: dated 01.07.2014 No. 1556-VII.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n153/>

3. Marchishin S.M. (2006) Botanika: navch.-poleva practika [Botany- an educational practice]. Ternopil: TDMU, 200.

4. Molchanyuk O. V. (2018) Tsinnistne stavlennya do prirodu maibutniogo vchitelya biologii: spekurs [Value attitude to the nature of the future biology teacher: a special course]. Kharkiv, 38 .

5. Rozviazanie ekologichnih problem ridnogo krau v hodi rozrobku piznavalnih marshrutiv u prirodu pri provedenni practice z prirodnavstva I kraeznavstva (2016) [Solution of ecological problems of the native land in the course of the development of educational routes during the practice of natural science and culture] O.V. Molchanyuk, V.A. Tetiorkina, L.I. Prokopenko, S. M. Pogorelova, S. V. Lapshina // Problems of utilization and disposal of household and industrial waste (ecological, social, technical and legal problems): materials Mizhnar. nauk.-practical. conf. (M. Kharkiv, 4-6 Jan. 2016 p.) Kharkiv, 150-154.

6. Tokarskiy V.A. (2005) Zoologia pozvonochnih [Zoology of vertebrates: textbook. for biol. and a veterinarian. specialist.] / Kharkiv? KhNU im. V. N. Karazin, 460.

7. Chervona kniga Ukraini/ Tvarinniy svit (1994) [Redbook of Ukraine / Fauna]. Kiev: Ukr. encyclopedia im. M.P.Bazhana, 464.

8. Chervona kniga Ukraini/ Roslinny svit (1996) [Red Book of Ukraine. Flora] Kiev: Ukr. encyclopedia im. M.P.Bazhana, 608.

9. Kharkivska A. A. Schodennik z navchalnoi praktiki z prirodnavstva ta kraeznavstva (2020) [Diary of educational practice in natural sciences and local lore] A. A. Kharkivska, O. O. Palchik, L. I. Prokopenko, V.A.Tetorkin. Kharkiv: KhGPA, 129 .

ПОДГОТОВКИ БУДУЮЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Л.И. Прокопенко, старший преподаватель
кафедры естественных дисциплин
Комунальное учреждение « Харьковская гуманитарно-педагогическая
академия» Харьковского областного совета
e-mail: prokopenko.li1955@gmail.com

Аннотация: Учебная практика по природоведению и краеведению нацелена на подготовку высоко квалифицированных специалистов в области образования, для решения современных заданий начального образования, способных обучать и воспитывать молодое поколение в соответствии с требованиями общества; проводить природоохранную работу, самостоятельные наблюдения, практические исследования, анализировать природные явления, обобщать и систематизировать результаты наблюдений.

Ключевые слова: учебная практика, природоведение, краеведение, экология, растительный мир, животный мир

TEACHING PRACTICE IN NATURE AND LOCAL STUDIES IS AN IMPORTANT COMPONENT IN THE PROCESS OF PREPARING FUTURE TEACHERS

L.I. Prokopenko, senior lecturer Department of Natural Sciences Municipal
Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv
Regional Council
e-mail: prokopenko.li1955@gmail.com

Annotation: Educational practice in natural history and local history is aimed at training highly qualified specialists in the field of education, to solve modern tasks of primary education, capable of teaching and educating the younger generation in accordance with the requirements of society; to carry out nature conservation work, independent observations, practical research, analyze natural phenomena, generalize and systematize the results of observations.

Key words: educational practice, natural history, local history, ecology, flora, fauna